

SPERWERS (ACCIPITER NISUS) ALS PROOI IN HET SPANDERSWOUD (GEMEENTE HILVERSUM)

E.LAM

Het Spanderswoud is een boscomplex van 200 ha. dat ingeklemd ligt tussen natuurgebieden van Natuurmonumenten (de landgoederen), natuurterreinen van het Gooisch Natuur Reservaat (De Snip, Franse Kamp), alsmede villawijken van de gemeente Hilversum (Nimrodpark, Trompenberg).

Sinds 1982 wordt er aan natuurtechnisch bosbeheer gedaan om de natuurwaarde in korte tijd te kunnen verhogen. Dankzij deze maatregelen, alsmede de voor de Sperwers ideale ecologische infrastructuur rondom het Spanderswoud, herbergt het bos de laatste paar jaar een optimale sperwerstand.

Naast de Sperwer zijn ook diverse andere predatoren in het bos, of in de naaste omgeving, aanwezig.

Om de effecten van het beheer te kunnen meten worden onder andere broedvogel-inventarisaties uitgevoerd. In het seizoen van 1986 was ik, vanuit de gemeente Hilversum, hiermee belast.

Tijdens een inventarisatieronde op 27 mei werd een geslagen Sperwer gevonden. Tussen de veren lag een braakbal van een Bosuil waarin de gehele klauw van een Sperwer zat. In de directe omgeving zaten twee jonge Bosuilen, met in hun buurt nog meer restanten van de Sperwer. Kennelijk was de Sperwer door één der oudervogels gepakt.

Het komt vrijwel nooit voor dat een Bosuil een Sperwer pakt. Ortlieb (1981) geeft slechts zeven gevallen, waarvan er zes op Uttendorfer (1952) gebaseerd zijn. Deze laatste onderzocht 1000-den prooien van de Bosuil.

Uit de Nederlandse literatuur zijn mij géén gevallen bekend geworden.

De volgende dag, op 28 mei, werd een plukrest van een Sperwer gevonden die reeds enige weken oud was. Vermoedelijk was de Sperwer door een Havik geslagen.

Op 16 juni werd weer een Sperwer- plukrest gevonden, nu echter vrij vers.

De Sperwer was door een Havik geslagen en lag onder het nest van de Sperwer.

Op 19 juni werden twee Sperwer- plukresten gevonden, beide door een Havik geslagen en beide onder een sperwernest gelegen. In de horsten was, behalve wat ruiveren en dons niets aanwezig. Hierna werd er begin augustus wéér een geslagen Sperwer gevonden. Vermoedelijk was de dader een Havik. Deze Sperwer lag niet in de buurt van een horst (mond. med. H.van der Velden sr.).

Van deze laatste vijf plukresten (adulte vogels), die vermoedelijk allemaal door een Havik gegrepen zijn, zijn maar liefst drie Sperwers onder hun horst gevonden. Deze horsten waren geheel intact. Bij twee nesten was vermoedelijk reeds met broeden begonnen. Vermoedelijk zijn de Sperwers door de Havik op het nest overrompeld. Volgens Opdam (1978) aarzelt een Havik niet een nest met jongen van een niet- hollenbroeder leeg te halen (p.127). Kennelijk aarzelt de Havik zelfs niet volwassen Sperwers van het nest te roven!

Het is duidelijk dat er in 1986 slechts zeer weinig sperwerbroedsels groot kwamen in het Spanderswoud.

Overigens zijn er geen aanwijzingen gevonden dat de Havik in het Spanderswoud heeft gebroed. Wel zijn er diverse waarnemingen van een jagend exemplaar.

Uit ons studiegebied zijn mij tot nu toe nog nauwelijks gevallen van door Havikken geslagen Sperwers bekend. Op 24 juli 1954 vindt H.J.Slijper een jonge geplukte Sperwer op een boomtak in het Smithuizerbos. Hij vermoedt dat dit Havik- werk geweest is. Op 16 april 1986 wordt een nog geen twee weken oude, sperwerplukrest in het Laarder Wasmeer gevonden (J.Harder en E.Lam). Ook hiervan wordt vermoedt dat de oorzaak een Havik was. Op 29 juli 1984 ziet P. van der Poel dat een Havik tot twee maal toe een mannetje Sperwer zonder succes, aanvalt bij de Monnikkeberg.

Ortlieb (1981) beschrijft een aantal gevallen van Havikken die op Sperwers stoten, meestal met succes. Jongen worden regelmatig geroofd, terwijl plukkende Sperwers nogal eens aan de Havik ten prooi vallen. Uttendorfer (1952) geeft de Sperwer 90 maal als prooi op. Kramer (1972) geeft 47 gevallen aan. Opdam (1978) geeft, op een totaal van 4825 prooien, zeven Sperwers op.

Diverse auteurs vermelden dat de Sperwer het broeden opgeeft indien de partner aan een Havik ten prooi valt. Ook wordt geschreven dat Sperwers elders hun heil zoeken indien een Havik zich vestigt (Kollinger 1962). Deze gevallen van sperwerpredatie is echter niet iets om bezorgd over te worden. De soort is hier namelijk geheel op ingesteld. De relatief hoge legselgrootte van 4-6 eieren laat zien dat de Sperwer tegenspelers moet hebben. Bovendien is een Sperwer al na één jaar geslachtsrijp.

Literatuur;

- Kollinger, D. 1962. Bemerkenswerte Habichtbeobachtungen. Jahrbuch Deutschen Falken orden. 52-56.
- Kramer, V. 1972. Habicht und Sperber. 2e Aulage Neue Brehm- Bücherei.
- Opdam, P. 1978. De Havik. Het Spectrum, Utrecht.
- Ortlieb, R. 1981. Die Sperber. Die Neue Brehm- Bücherei.
- Uttendörfer, O. 1952. Neue Ergebnisse über die Ernährung der Greifvögel und Eulen. Stuttgart.